

פניני הפרשה

שמות

עלון מס'

1069

שנה כ"ב התשפ"א

יו"ל ע"י הקרן לזיכוי הרבים. נידד: 052-7654216

כתובת: רח' הרב רוזובסקי 14/13 אשדוד. דוא"ל: 7654216@gmail.com

איש וביתו

המפרשים ובראשם רש"י ביארו מה הטעם שהתורה חזרה על שמותם של היורדים מצרימה, אחרי שכבר נכתבו בפרשת ויגש? ועוד יש להבין את סיום הפסוק "את יעקב איש וביתו באו", מה הצורך להדגיש את צורת ירידתם יחד עם יעקב אבינו, כל ראש בית אב עם ביתו, הרי בסך הכל היו שבעים נפש, ובודאי המנין כולל כל אחד מהשבטים עם אנשי ביתו?

מבאר החפץ חיים שיש כאן לימוד על צורת ירידת בני ישראל למצרים, שלא היה כאן מעבר מארץ לארץ של משפחה מורחבת, אלא העתקה של כל הנהגת הבתים שבנו יעקב ובניו בארץ כנען וקבעו דפוסי התנהגות על פי דרך ה', וגדרו עצמם מכל הסובב אותם, שלא יושפעו מאחרים. כשירדו למצרים היו צריכים לבנות את הבתים מחדש, לפי אותה מתכונת שהתווה להם יעקב אביהם. ודבר זה שמר עליהם שלא שינו לשונם שמם ולבושם. לפיכך מדגיש הפסוק "איש וביתו באו", וחוזר על שמותם של היורדים מצרימה, ללמדנו כי בואם למצרים, היתה עם יעקב בדרך ישראל סבא. כעין זה מבאר רש"י בפרשת ויגש את החילוק בין תולדות עשיו שנאמר בהם "נפשות ביתו" בלשון רבים, לבין תולדות יעקב שנקראו תולדותיו בלשון יחיד – "שבעים נפש". אצל עשיו היו עובדים לאלהות הרבה, וכל אחד עושה מה שרוצה, ואין מסגרת משפחתית מחייבת ומקרינה אלא איש באמונתו יחיה, והתוצאה היא שאין קשר בין אחד לשני, לעומת בני יעקב שגם בירידתם מצרימה שמרו על התא המשפחתי והמשיכו את קדושת הבית היהודי גם בתוך טומאת מצרים.

*

מסופר על יהודי גביר ברוסיה ושמו דיינים שהיה תומך נלהב בישיבות. והנה יום חורפי אחד הוצרך רבי יצחק אלהן זצ"ל לבוא לביתו כדי לבקש תמיכה לישיבה. בדרך המושלגת, דבק בוץ למנפיו של הרב, ולא ידע איך ייכנס לביתו המהודר של הגביר. עלה בדעתו לדפוק בדלת צדדית ולקרוא לגביר לצאת. חרד הגביר לקראתו והתפלא מדוע לא הגיע דרך הכניסה הראשית. הסביר לו הרב שלא רצה ללכלך את שטיחיו היקרים. מששמע כך הגביר, הפציר ברב להיכנס דוקא דרך הסלון, כדי שתראינה בנותיו שהתורה ומחזיקיה שוים יותר מאלפי זהב וכסף. וכך עשה. לימים זכו בנותיו להינשא לראשי ישיבת טלז.

דרכי הפרד"ס <small>אפנים בפירוש התורה</small>	עצה טובה
<p>גימטריא במספר הקדמיי</p> <p>חישוב מספר האות כולל האותיות הקודמות לה בא"ב. לדוגמא: בספר "מקור ברוך" פיתוסי (דף ע"א ע"ד) פירש מ"ש "ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו" (שמות ב, י), שתיבת "מים" בגימטריא מספר הקדמיי עולה "משה". כיצד? מ' עם כל האותיות הקודמות (אבגדהוזחטיכמ), עולה 145, י' עם האותיות הקודמות (אבגדהוזחטי), עולה 55, והמ' האחרונה ג"כ 145. סך הכל 345 כמנין "משה".</p>	<p>כדי לבדוק אם ההשגות שלך על ספרים באות ממקום ענייני, בחן את עצמך: האם כשאתה מוצא השגה אתה מצטער שנפלה שגגה בדברי זולתך או שאתה שמח ונהנה ש'תפסת' אותו בקלקלתו...</p>

מגיד דבריו / פנינה מתורתו של הגאון רבי בוגיד סערון זצ"ל

"הוסיף הש"ת לברוא יצר הרע המפתה לאדם לעבירה, וכשהאדם מתגבר עליו ורודף הטוב ומתרחק מן הרע, הרי הוא ראוי לקבל שכרו על טרחתו ומלחמתו כנגד מתנגדו. וזאת סיבה אחרת למעלת האדם על המלאך, כי המלאך אין לו יצר הרע וגם הוא מוכרח בעבודתו שאין לו בחירה, אבל האדם מלבד שבידו הבחירה ללכת בתאוות לבו ובמראה עיניו ובמחשבות לבו, עוד בה היצר הרע מתגבר עליו להחטיאו מצד פתויו, וכשהוא מתגבר על הכל נדמה לגבור המנצח במלחמה שראוי הוא לכל אושר ושכר".

(מגיד חדשות" ח"ט עמ' קכ"ג)

ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים לחלוץ ולא ביד חזקה (ג' י"ט) – תימות, מאי קאמר "ולא ביד חזקה", הרי לבסוף יצאו בני ישראל ממצרים ביד חזקה לאחר כל המכות שהוכו בהם מצרים? ורש"י ז"ל נרגש בזה, ע"ע מה שפירש. ולענ"ד נראה לפרש הכוונה, שעם ישראל לא יצאו ביד חזקה, כלומר בכח ובלחץ, שכן דרך ההולכים ביד חזקה למהר ולברוח ולעזוב הכל אחריהם. והודיע הקב"ה למשה שלא כך יצאו בני ישראל, אלא יהיה להם גם העוז לשאול ממצרים כלי כסף וכלי זהב וינצלו את מצרים. (מכת"י הגאון רבי משה לוי זצ"ל).

נקודת חן / עובדיה חן

ואלה שמות

בהקדמת ספר "דור רביעי" על מסכת חולין להגאון רבי משה שמואל גלזר זצ"ל, הוא כותב שהסיבה לבחירת השם "באשר אני הראשון שבדור הרביעי לחת"ם סופר ז"ל, ושמו הקדוש בקרבי, ואקוה שלא יבוש בי ובתורת".

ישנם מחברים שהיה להם כמין תחביב לתת לכל ספריהם השונים שמות בעלי מכנה משותף וקו ישיר. הגאון רבי מרדכי יפה זצ"ל קרא את עשרת הספרים שחיבר בשם כולל "לבושים" או "לבוש מלכות", בעקבות הפסוק באסתר (ח' ט"ז). על בסיס זה הוא מתחיל את הקדמותיו במלים "אמר התופר" (תופר הלבושים). וכך כל ספר מספריו נקרא על שם לבוש אחר: לבוש התכלת, לבוש החור, לבוש עטרת זהב, לבוש הבוץ והארגמן, לבוש עיר שושן, לבוש האורה, לבוש שמחה ושושן, לבוש פנת יקרת, לבוש אדר היקר, לבוש אבן היקרה.

תופעה יוצאת דופן יש בספריו של מרן החיד"א זצ"ל, שלשלושים מספריו קרא בשמות שמוזכר בהם שמות איברים בגוף האדם ובפרט עינים. אומרים שהוא ראה בכך תיקון לכל אבר ואבר. ואלו שמות הספרים: ברכי יוסף, דבש לפי, זרוע ימין, חדיא דארמותא [חזה התנופה], חדרי בטן, חיך מתוק, טוב עין, יעיר אוזן, כף אחת, לב דוד, מורה באצבע, מצח הרצון, מראה העין, מרפא לשון, עין זוכר, פאת הראש, פה אחד, פני דוד, פס ידא, פתח עינים, פתוחי חוטם, צוארי שלל, צפורן שמיר, קורא בגרון, קשר גודל, ראשי אבות, ראש דוד, שירי יד, שמחת הרגל, שפה אחת.

מרן רבנו עובדיה יוסף זצ"ל חיבר שתי סדרות של ספרי שאלות ותשובות, הלא הם "יביע אומר" - תשובותיו הארוכות והעמוקות, ו"יחיה דעת" - תשובותיו הקצרות והקלות לקריאה. שמות אלו, לקוחים מאותו פסוק: "יום ליום יביע אומר ולילה ללילה יחיה דעת" (תהלים יט, ג). והמליץ על כך מרן הגר"מ מאזוז שליט"א שמי שיש לו זמן ללמוד בשעות היום שיש צלילות דעת, ילמד "יביע אומר", אך מי שיש לו זמן ללמוד רק בלילה, עדיף שילמד "יחיה דעת"...

כאשר חוקרים אחר הסיבות העומדות מאחורי קריאת השמות לספרים תורניים, ניתן למצוא נימוקים רבים ומגוונים, שחלקם נראים כיום מוזרים משהו. זהו עולם כה מרתק עד שלפני שבעים שנה - בשנת תש"י, עמד מחבר בשם מנחם מנדל זלוטקין ז"ל, וחיבר ספר שלם בשם "שמות הספרים העבריים" שכולו סובב הולך אודות שמות ספרים (אגב, 'הסנדלר הולך יחף', כי שם הספר שלו לא משהו...).

בספרים קדמוניים היה נוהג שאינו קיים היום - לקרוא לספר על שם מספר חלקיו. השם "חומש" מקורו במספר "חמש". הש"ס נקרא על פי ששה סדרים. הי"ד החזקה של הרמב"ם מכיל י"ד חלקים. בספר תרומת הדשן, ישנם שנ"ד סימנים, ומעריכים שלכך קרא לו מחברו "תרומת הדשן". ספר "מנורת המאור" לרבי יצחק אבוהב כולל שבעה חלקים כמספר קני המנורה.

יש שקראו שם לספרם לזכר נס שנעשה להם. לדוגמא, הגאון רבנו שמואל לנייאדו זצ"ל היה מכונה "בעל הכלים" על שם ספריו "כלי חמדה" "כלי יקר" "כלי פז" ועוד כלים מכלים שונים. מסורת מקובלת היתה כי בבואו לארם צובה דרך הים, היה עמו בספינה סוחר אשר הוביל עמו כלים מלאים בדגים. במהלך ההפלגה, מת לפתע הסוחר. רב החובל העמיד למכירה את הכלים, והרב זכה במקח. למרבה הפלא, רק השכבה העליונה של הכלים היתה מכוסה בדגים, ובפנים מצא הרב אבנים טובות ומרגליות שהתעשר מהם עושר רב. בכסף זה הדפיס את ספריו, ולזכר והודאה לה' קראם בשמות "כלים".

ויש ספר ששמו ניתן לו על פי חלום. הגאון רבי יצחק מווינא זצ"ל נסתפק איך לכתוב את השם 'עקיבא' בגט, אם בה"א או באל"ף בסוף, והראו לו בחלום פסוק "אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה", ס"ת עקיבה, ועל סמך זה הכריע לכתוב בה"א. וכל כך היה החזיון הזה חשוב בעיניו, עד אשר לזכרו קרא את ספרו הגדול בשם "אור זרוע".

ויספרו לבניהם / ספור לשלחן השבת

פגם של מאכל טמא

דאתרא את השוחט המקומי ופסלו לשחוט לבני העיירה, אך השוחט היה עז פנים והמשיך לשחוט.

באותם ימים, ערכה אחת המשפחות בעיירה חתונה לבנה, וכיון שביקשה ליהנות ממחיר מוזל, הזמינה את הבשר אצל השוחט הלז. הילד השתתף בחתונה ואכל מהבשר שנשחט על ידי השוחט הפסול...

חזרה האשה אל הרב וסיפרה לו דברים כהווייתם. "אכן, זו הסיבה לטמטומו של הילד", אישר הגאון. לשאלת האם מה לעשות וכיצד לתקן את הפגם, הורה רבי עקיבא איגר שיעלו את הילד לארץ ישראל ושיעסוק שם בתורה. ואכן, הילד עלה לארץ הקודש, וצמח לאחד מתלמידי החכמים הגדולים שבירושלים.

המשיך הישיש וסיפר שלאחר שקרא סיפור זה, תהה בעצמו אולי גם אצלו מקור האטימות נובע ממאכל טמא. אימץ את מוחו בשחזור החופשה אליה יצא כילד וממנה שב לישיבה אטום, ואז נזכר כי בעת החופשה, נכנס לאחת האכסניות שהיו במקום מגוריו, ושם נטפלו אליו מספר נערים גויים שהסבו לארוחה וניסו לשכנעו רק לטעום מבשר דבר אחר שהיה על שולחנם. הוא עמד בתוקף על שלו ולא הסכים בשום אופן.

אותם ערלים לא התייאשו וביקשו שלפחות ימצוץ את העצמות. לאחר הפצרות רבות, נכנע ללחצם ועשה כדבריהם...

סיים הישיש את סיפורו בבכיה, ושאל את הרב מה לעשות כדי לתקן את החטא ההוא. הרב הציע שיצום יום אחד, אולי כך תחלוף השפעתה של אותה אכילת בשר לא כשר.

יהודי קשיש בן תשעים, ירא שמים אמיתי שכל צאצאיו הולכים בדרך התורה, בא לפני הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, וסח לו בצער ובפנים כבושות אודות בעיה אשר מלוה אותו כבר שבעים ושבע שנה.

בצעירותו היה עילוי למדן ובעל תפיסה מהירה. והנה יום אחד, בסביבות גיל בר מצוה, קרה דבר מוזר. לאחר שחזר לישיבה מחופשת חג השבועות, חש כי ראשו נסתם ומאז התקשה להבין את הגמרא. אמנם גאונותו בענייני חול לא פסקה, אך בדברי תורה נעשה אטום וסתום ולא תפס מאומה.

כך נמשך הדבר שנים רבות עד שיצא למסחר, ובזכות חריפותו הצליח מאוד ונעשה לעשיר ובעל נכסים, אולם לקלוט דברי תורה וללמוד דף גמרא אחד אינו מסוגל.

לאחרונה, המשיך וסיפר לרב, נתקל בסיפור דומה המובא בספר "ירושלים של מעלה":

אם בוכיה הגיעה עם בנה בן השבע אל הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, וסיפרה לו בדמעות שלפתע נעלם לו כל החשק ללמוד, ואין הוא רוצה ללכת יותר לתלמוד תורה... הרהר הרב מעט, והשיב לה שמן הסתם אכל הילד מאכל שאינו כשר, וזו הסיבה לטמטום מוחו ואי הרצון ללמוד תורה.

תמהה האם: "אצלנו בבית הכל כשר ולא נכנס דבר שיש בו ספק הלכתי". אולם הרב בשלו. בקדושתו, 'הריח' שהסיבה לטמטומו של הילד היא אוכל שאינו כשר.

הלכה האשה לביתה וביררה היטב את מקורות המזון הנכנס לביתם, עד שהתברר שבאותו ישוב הדיח המרא

☺ זה לא חוק! ☺

עשרה מלומדים נכבדים יושבים לאסיפה חשובה. תוך כדי הדיון, מתכבדים המכובדים מהכיבוד שלפניהם עד שלבסוף נותרת לפליטה פרוסת אבטיח אחת.

במשך שעה ארוכה, איש מן הנאספים המנומסים אינו שולח ידו לצלחת כדי ליטול לעצמו את הפרוסה האחרונה-חביבה.

לפתע האור נכבה עקב הפסקת השמל. כשהאור שב כעבור כמה רגעים, מתגלית תמונה משעשעת: עשרה מזלגות נעוצות בפרוסת אבטיח אחת...

☺ חוק חוק חוק... ☺

לעולם יהיה אדם ירא שמים בסתר כבגלוי...

אור המאיר

שאלות ותשובות שענה לשואליו בקצרה מרן רה"י הגאון רבי מאיר מאזוז שליט"א

(מתוך ספר "מקור נאמן" ח"ג שעתיד בע"ה לראות אור)

שאלה: אני לומד בישיבה שלא מקיימים בה תענית דיבור בימי שובבי"ם, ורציתי לדעת האם אני (לבד) יכול לצאת מהישיבה יום אחד כדי לעשות תענית דיבור עם קריאת תהילים שלש פעמים? תשובה: תצא ותעשה תענית דבור. תדבר לפני כן עם ראש הישיבה (או המשגיח) ותשפוך לפניו לבך.

שאלה: האם מותר לבחור רווק להשתתף בתיקון היסוד (תפלת עננו להרש"ש או לחלופין תיקון היסוד להבן איש חי)?

תשובה: אם הוא ירא שמים (ולא יעשה צחוק מ"קום תרנגול הקדוש" וכו') – שישתתף.

שאלה: מה דעת כת"ר שליט"א על שימוש בספר "תוספתא כפשוטה"? ניכר לכל מעיין בספר שהמחבר היה גאון אדיר, אך יש המסתייגים משימוש בו מאחר שהוא לימד במוסד קונסרבטיבי? תשובה: יש לקבל את גוף הדברים ולבדוק אותם. ולא מצד האומר. אני יודע שהרב זוין זצ"ל מזכירו ושוהח אתו. כששאלו אותו למה מלמד במוסד הנ"ל אמר: אני מעניק ידע ליהודים ואולי המאור שבה יחזירם למוטב.

שאלה: מה דעתו של כת"ר שליט"א ביחס לרבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל ולספריו, הן לספרי האמונה והן לספרי ההלכה (בדגש על ספרי האמונה)?

תשובה: הוא צדיק גמור. בעיני ספרי האמונה – צריך ללמוד עם תלמיד חכם מבין. כמו שאין ללמוד "מורה נבוכים" בלי מורה. וכל המדבר עליו סרה עתיד ליתן את הדין. דיינו שהחזון איש כותב לו "מרן" והגרי"ח זוננפלד אמר: "הרב קוק צדיק גמור, אלא שדרכינו שונות".

שאלה: האם מותר לקרוא בספריו של הרב אברהם קורמן ז"ל (שמעתי שיש רבנים שיצאו נגדו ונגד הקריאה בספריו)?

תשובה: הרב אברהם קורמן צדיק גמור. וכל ספריו על הבריאה והמבול ומיהו יהודי וכו' מחזקים את האמונה, רק מישהו שקינא בו הוציא עליו שם רע.

שאלה: כיצד צריכה להיות התייחסותנו לגר"י קאפח זצ"ל וספריו, במדה והוא נמנה על שבט הדרדעים הכופרים בספר הזוהר?

תשובה: אפשר ללמוד בספריו. עיין בשו"ת ריב"ד ובהסכמות הרבנים שם. וידוע שגם האדמו"ר מליבאוויטש והגר"מ אליהו זצ"ל התייחסו אליו בידידות ובכבוד גדול.

שאלה: מה דעת כת"ר שליט"א על הספר שו"ת "אור לציון" ח"ב (יש הטוענים שנערך ע"י תלמידים ולא ע"י הגר"צ זצ"ל עצמו, ומוכיחים זאת מכך שיש כמה תמיהות עליו)?

תשובה: אינני בקי בספר הנ"ל. אבל מסתבר שהתשובות עצמן מהגר"צ, ואם יש תמיהה וצריך עיון – מה בכך. וכי יש ספר בעולם נקי מתמיהות?

לקבלת העלון בדוא"ל, שלחו בקשה ל: 7654216@gmail.com

לע"נ רחל בת מזל ע"ה
לע"נ לאה בת שרה ע"ה
לע"נ עזיזי בר כמונה לבית חדוק ז"ל

לרפואת דורון בן שרה הי"ו

לע"נ רבי עובדיה בן לולו זצ"ל
לע"נ רבי אליהו בן אסתר זצ"ל
לע"נ אפרים בן מימה פנינה ז"ל